List 4. **NOVICE** Tečaj XLVI.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold. 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 25. januarija 1888.

Obseg: Kako urediti z dobičkom rejo kuretine. (Konec.) — Govor gosp. deželnega glavarja in predsednika c. kr. kmetijske družbe grofa Thurna v seji deželnega zbora 23. decembra 1887. (Konec.) — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Razne reči. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Nasledki „šnopsa“. (Dal.) — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kako urediti z dobičkom rejo kuretine.

Spisal H. C. Hansen.

(Konec.)

Gnezda, v katerih ležejo kokoši jajca, postavi ob zadnji strani, in, če treba, ob stranskih straneh kakih deset. Za gnezda rabijo najbolje in najceneje stari, na pol prerezani sodčki, na pr. od cementa. (Glej pod. 4.)

Podoba 4.

Taka gnezda moreš tudi porabiti za valilna gnezda. Priporočam ti postaviti taka gnezda spomladi na planem pod kak grm, kjer kokoši nesó in valijo jajca veliko rajše, nego v hišici.

Piščetom služijo tudi prav dobro taki sodčki, katere postavimo za hišico na plano. Ta prostor bodi ograjen z mrežo od železne žice (glej podobo 1). Prvih štirnajst dni naj bodo piščeta s kokljo vred le na tem prostoru, po noči pa naj prebivajo v sodčku. Pozneje se pa preselé v glavno hišico med drugo kuretino.

Da umno redimo kuretino, moramo imeti tudi zaboje za krmo, kakoršne kaže podoba 5. Ti zaboji so preko 1 m dolgi ter tako narejeni, da morejo živali do krme le z glavo in vratom. Krme v takih zabojih ne onečedijo živali in se med seboj ne pulijo toliko. Se ve da moraš imeti več takih zabojev v hišici in tudi na planem.

Posode za pitno vodo morajo biti ali kovinaste ali pa lončene. Vsegdar glej, da bodo čiste; voda ne sme postati sluzna, kisla ali celó smrdeča ter jo zamenjaj vsak dan, po zimi kakor po leti, s svežo vodo.

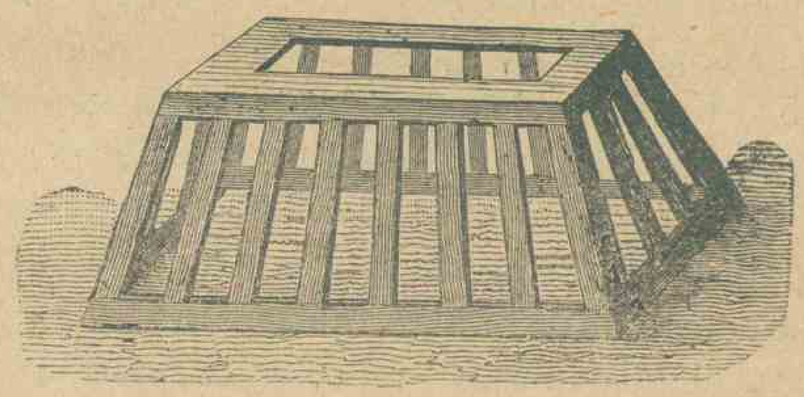

Podoba 5.

Na planem si poišče kuretina sama primernega prostora, koder se koplje in valja po pesku ali po rahli zemlji. Ker pa pokvari dež ali mraz tudi take prostore, dobro je prirediti kuretini v ta namen prav ceno zeló lahko pokrite prostore, katere naspeš s peskom, pepelom ali s šotnim drobižem. Ta nastil pa moraš na leto najmanj po štirikrat premeniti.

Gledé dohodkov umne kuretinske reje podajam sedaj nekaj podatkov:

1.	Za 2 m visoko ograjo okoli vseh 8 arov	125 gld. — kr.
2.	Hišica z drogovi in z gnezdom .	138 „ 88 „
3.	Posode za vodo in zaboji za krmo (glej pod. 5.)	20 „ 83 „
4.	Različni stroški za nasade in posejanje prostora s travo in deteljo	20 „ 83 „
5.	Za nakup 50 kokoši dobrega plemena ob pravem času	173 „ 61 „
	Torej je treba za začetek glavnine	478 gld. 15 kr.

Taka kuretinska reja donaša seveda dobička, pa zadeva pa tudi stroškov, kateri so označeni tukaj.

Dohodki:

1. Dobimo od 50 kokoši, ki niso prestare, in katere menjamo ob pravem času, 10.000 jajec, ki so vredna . . . . . 295 gld. 14 kr.
2. Prodamo starih kokoši in piščet vse leto za . . . . . 138 „ 88 „

Vseh dohodkov skupaj . 434 gld. 02 kr.

Stroški:

1. Krma 50 kokošim v 165 zimskih dnevih, na dan po 70 kr. . . 115 „ 50 „
2. Krma 50 kokošim v 200 poletnih dnevih, na dan po 45 kr. . . . 90 „ — „
3. Različni slučajni stroški . . . . 27 „ 77 „
4. Veči stroški, ako porabimo prostor za rejo kuretine mimo porabe za vrt in polje . . . . . 17 „ 36 „

Vseh stroškov skupaj . 250 gld. 63 kr.

Ako odštejemo od dohodkov stroške, daje nam kuretinska reja 183 gld. 39 kr. dobička.

Ako odštejemo od tega dobička še 7% od glavnice, s katero si uredimo rejo, z zneskom 33 gold. 54 kr., in odškodnino za prostor z zneskom 20 gold. 83 kr., ostaja čistega dobička 120 gld. 2 kr., ali od vsake kokoši 2 gld. 58 kr.

Gotovo je marsikaj mogoče urediti ceneje, nego smo tu določili, to je pa zavisno od kokošarja samega. V nekaterem kraji narediš potrebne stavbe za veliko manj denarja, zlasti pa moreš znižati stroške za krmo prav zeló. Kdor dobiva v ceno kuhinjske odpadke, konjsko meso, ribe, hrošče itd., ta si prihrani posebno veliko s krmo Ako prideluješ veliko holandsko salato na polji, ki je izvrstna piča kuretini, prihraniš najmanj ¼ imenovanih stroškov za krmo.

Pristavek uredništva. Spis je namenjen v pouk danskim kmetom, vendar moreš posneti z njega vse, kako je narediti rejo kuretine za naše razmere. Zraven tega treba ti je pa še posebnega znanja o reji in o plemenih kuretine, kar hočemo ob priliki tudi še prijaviti.

Govor gosp. deželnega glavarja in predsednika c. kr. kmetijske družbe grofa Thurna

v seji deželnega zbora 22. decembra 1887.

(Konec.)

Še veliko važnejše nego konjarstvo je govedarstvo; ono more najbolj pomagati kmetu, prenašati težave sedanjega časa. Dobro bi bilo, da bi imeli na leto najmanj po tri premovanja po deželi, ali še bolje toliko, kolikor je konjskih. Štajarska dežela daje v to svrho 900 gold. na leto. Lansko leto je dovolil slavni zbor za premovanje v Metliki in v Bohinjski Bistrici 300 gld. Navzoči sem bil pri obeh premovanjih in reči smem, da je bila udeležba kaj živahna, da so gospodarji prignali z veseljem živino na razstavo. Ni dvombe, da tako premovanje vzpodbuja in dobro vpliva na živinorejce. (Klici: Tako je.) Ministerstvo daje za premije po 400 gld. na leto, za režijske stroške mora pa skrbeti družba. Koristno bode, ako dovoli dežela za premovanja stalno podporo (Klici: Dobro, dobro!) taka Ravnokar berem v „Tagespošti“, da je dovolil koroški deželni zbor za premovanje bikov od l. 1888 dalje po 3000 gold. na leto.

Želeti je, da bi imeli večo subvencijo za govedarstvo, da bi pomnožili število dobrih plemenskih bikov. Državna podpora v znesku 2000 gold. nikakor ne zadostuje v ta namen, in tudi deželne postave o ravnanji s plemenskimi biki ni moči zvrševati, zato je prosila družba, da jo popravi deželni zbor. Da napreduje konjarstvo tako lepo, prihaja od tod, ker smejo spuščati le licencevane žrebce; ko bi imeli tudi zadosti sposobnih bikov, bilo bi ravno tako z govedarstvom.

Za ubrambo trtne uši je uže ukrepal slavni zbor. V tem oziru treba bode pač velike požrtvovalnosti deželne.

Ko bi bila družba bolj podpirana v gmotnem oziru, storiti bi mogla veliko več za prevažno sadjarstvo. Družbena drevesnica ne bo zadostovala vsej deželi. Po deželi morajo ustanoviti ljudskim šolam drevesnice in ravno tako kmetijskim podružnicam. Po teh drevesnicah bi lahko kazali, kako je z drevjem pravilno ravnati.

Povekšano letno podporo porabili bi nekoliko tudi za nakup gospodarskega orodja, katerega bi dali občinam v skupno porabo, za popravo potov na planine, za nakup dobrega semena itd.

Kranjska dežela daje kmetijski družbi 1050 gold. letne podpore, za katero izrekam visokemu zboru najtoplejšo zahvalo v imenu družbe. Štajarska dežela daje kmetijski družbi za premovanje goveje živine 900 gld., za izdavanje gospodarskega lista 2600 gld, za splošne reči 4400 gld., za kulturnega inženirja 1200 gld., vsega skupaj torej 10.000 gld. Koroška dežela dajala je dosedaj kmetijski družbi 2500 gld., a od letos naprej dajala bode 4000 gld. več za govedarstvo in sadjarstvo, vsega skupaj torej 6500 gld.

Kdo more tajiti, da niso slabe kmetijske razmere na Kranjskem in da kmetijstvo vedno bolj ne propada in ne hira?! Naša dežela ima uže v teritorijalnem oziru posebnosti, katere niso ugodne, na pr. močvirje pri Ljubljani, Kras na Notranjskem, pokrajine, ki trpé od povodenj itd. Na Gorenjskem izhaja kmetovalec laže, ako tudi ne prav dobro, kajti ima več priložnosti, da si kaj zasluži. Gorenec laglje proda pridelke svoje, k njemu pa prinašajo denarja tudi tujci. Dolenjci so v dokaj slabšem položaji. Toča jim pobija redno, ljudje nimajo niti potrebnega živeža, iščejo si dela zunaj domovine ter se preseljujejo v Ameriko. Pridelke prodajejo težko in prav po ceni, (klici: Tako je!) in to največ zategadel, ker je vožnja predraga, ker Dolenjska nima nobene železnice. (Klici: Tako je!) Gospodarske težave mora trpeti veliki kakor mali posestnik.

Kmetijska družba je uverjena, da pozna slavni zbor kmetijske težnje in da skuša zboljšati kmetovalčevo stanje. (Klici: Res je.) Ob vsakem zborovanji storé se ukrepi, ki imajo namen, pomagati kmetovalcu. Gotovo ne bo pozabil slavni zbor kmetijskega stanu, ako se mu posreči konvertovanje zemljiškega odveznega dolga. (Klici: Dobro, dobro!)

Priporočam torej prav živo prošnjo kmetijske družbe in prosim, naj jo blagoizvoli uslišati slavni zbor, kolikor mu je le mogoče. (Živahno in dolgotrajno odobravanje.)

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 5. Naša vas (Zasip) ima okoli vasi srenjski pašnik, ki meri 90 orali. Vseh posestnikov tega pašnika je 50; 20 posestnikov je, da bi razdelili pašnik, 30 pa, da ne bi ga. Oni, ki želijo, da bi razdelili pašnik, zasadili bi svoje dele z gozdnim drevjem. Blagovolite svetovati, kako naj ravnajo ti posestniki, da dosežejo namen svoj. (J. Z. v Z.)

Odgovor. Ako je pašnik občinska lastnina, sme ukreniti občinski zbor, da se razdeli, a se mora obrniti za to reč do deželnega odbora. Ako je pa pašnik lastnina več posestnikov, sme se razdeliti le tedaj, ako so vsi lastniki zadovoljni. Ker je v zadnjem slučaji zeló težavna razdelitev, z narodno-gospodarskega stališča pa zeló koristna, sklenil je kranjski deželni zbor lani postavo, ki pospešuje tako razdelitev. Postava je dobila uže najviše potrdilo, manjka le še zvršujočih naredeb. Tej novi postavi je naslov: „Zakon o razdelbi skupnih zemljišč in uredbi dotičnih skupnih pravic do njih uživanja in oskrbovanja“.

Gospodarske novice.

* **Službo tretjega učitelja na deželni kmetijski, vinarski in sadjarski šoli v Grmu** je razpisal kranjski deželni odbor. Plače je 600 gld. in brezplačno stanovanje. Tretji učitelj bode poučeval o predmetih ljudske šole in o čebelarstvu (?).

* **Proti trtni uši.** Zagrebški „Gospodarski list“ piše: Gospod A. Štriga, potujoč učitelj za vinarstvo, priobčil je koncem prošlega leta v „Nar. Novinah“ obširno razlago, kako bi se dala preganjati, če ne popolnoma uničiti trtna uš s konopno vodo. Gospodarski list obeta priobčiti najvažnejše reči iz imenovane razlage, katere hočemo tudi mi posneti ob svojem času.

* **Pouka o gospodarstvu za preparandije.** To je naslov hrvatski knjigi, ki je ravnokar izišla v Zagrebu, in katero je spisal naš rojak, gospod Fran Kuralt, tajnik hrv.-slav. gospodarskega društva. Knjigo je založila deželna vlada, ter stoji 1 gold.

* **Sadna kupčija na Koroškem v l. 1887.** Po došlih nam sporočilih so prodali lani na Koroškem v druge dežele 750 železniških vagonov jabolk, vrednih 300.000 goldinarjev.

* **Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe koroške v Celovci** je imel 1. decembra l. l. sejo. Iz zapisnika posnemamo to-le: Prošnjo podružnice v Trgu (Feldkirchen) ža pomnožitev žebcev odbijejo. Tajnik sporoča o neuspešnem naporu, da bi zboljšali lanarstvo na Koroškem. Podružnici v Železni Kaplji dado subvencijskega bika. Tajnik sporoča o kmetijski šoli v Celovci in o gospodinjski šoli v Marijinem dvorci; v prvo je vzprejetih 34 učencev, v drugo pa 10 učenk. Podružnica „Krška dolina“ javlja, da je sklenila udeleževati se zalaganja c. kr. vojne. Podružnica v Krappfeldu prosi, naj glavni odbor skrbi, da odpravijo mitnice in znižajo obresti hranilničnega denarja. Odbor ukrene kupiti stroj, s katerim se dela stelja iz šote. Poskuse s tem strojem bodo naredili, kedar se vrne strokovnjak, ki se je napotil za to reč v inozemstvo.

Razne reči.

— **Poraba žaganja.** Tvrdka „H. Lattermann & Söhne in Morgenröthe bei Rautenkranz“ sestavila je železno peč, katero je kuriti z žaganjem. Majhna peč, ki zgreva do 80 $^{m}/^{3}$ velike prostore, stoji 35 gld., veča 45 gld.

— **Časi zmrznejo ob prav hudem mrazu kuretini rože na glavi.** Tako zmrzlo rožo ozdraviš, ako jo mažeš nekaj dni po vrsti z zmesjo, ki jo narediš iz žefranove tinkture (za 3 krajcarje), špirita od kafre (za 5 kr.) in iz terpentina (za 5 kr.). Roža postane zopet rdeča, oživi in ne odpade.

— **Zdravilna moč beljakova.** Če se urežeš ali pa opečeš, nimaš boljšega zdravila mimo beljaka, in to tem bolj, ker imaš jajce vedno pri roki. Beljak je pa tudi izvrstno zdravilo proti hudi driski. Ako beljak stolčeš in požreš, hitro s cukrom ali pa brez njega, ozdraviš od vnetice želodčne in črevesne. Dve ali največ tri jajca na dan zadostujejo proti navadni driski. Jajce pa tako ni samo zdravilo, ampak je tudi hrana, kakoršna je ob tej bolezni najboljša.

— **Ako je goveja živina zapečena,** to je, da ne daje od sebe blata, pravijo, da je neki prav dobro zdravilo kuhan ječmen.

— **Mravlje odpraviš iz čebelnjaka,** ako namažeš vse lesene dele s scalnico, zemljo okoli čebelnjaka pa tudi napojiš s to tekočino. Mravlje precej izginejo. Neprijeten duh, ki se razvija, pa le iz začetka, ne škodi nič čebelam.

Seme pravega ruskega (rigajskega) lanú

prodajala bode c. kr. kmetijska družba v Ljubljani tudi letos po znižani ceni. Da se družba vé ravnati, koliko naj naroči semena, oglasé naj se dotični kranjski kmetovalci, ki želijo kupiti to seme, najpoznejši do 15. februarija t. l. ustno ali pismeno v pisarni kmetijske družbe v Ljubljani.

Trgovinska in obrtna zbornica.

(Dalje.)

Ljubljana je o prejšnjih tarifnih nejednakostih popolnoma izgubila posrednjo trgovino na notranjsko in primorsko stran, ker si malone vse notranjske postaje tozemsko blago vsled reekspedicije od Trsta morejo ceneje preskrbeti, nego od Ljubljane. Pri tem mora tudi izgubiti vesoljno trgovino na Gorenjsko in Koroško, ker morejo državne železnice postaje tamkaj največ blaga znatno ceneje dobivati od Trsta, nego li more to storiti bliže Trsta ležeče glavno mesto Ljubljana.

Vsi obrtniki na Gorenjskem imajo ugodnejše tarife nego v Ljubljani, takisto posestniki gozdov in zemljišča. Zdi se toraj, da je Ljubljana v vsakem obziru obsojena v to, da jo južna železnica in nje tarifne nejednakosti ugonobé; celó c. kr. glavno ravnateljstvo zdi se, da je v tem obziru brez moči. Kako bi bilo drugače mogoče, da se na državnem kolodvoru v Ljubljani ne sme oddajati niti sprejemati blago za Trst in da je promet od Ljubljane in do nje po pogodbi popolnoma bil izročen južni železnici, dočim je koj po otvorjenji peaškega prometa za postaje Divača, Celovec, Ljubno in Beljak, katere so ravno tako postaje južne in državne železnice, bil uveden nov tarif, po katerem se smé blago sprejemati in oddajati na obeh kolodvorih ter ima celó pravo določbo, da se morajo za blago brzovozno ali tovorno računiti najceneji tarifi, kateri se pokažejo po kalkulaciji državnih tarifov, ako morda za nekatero blago ne bi bili ceneji tarifi južne železnice.

Od teh postaj morejo se v obče rabiti od Trsta in v Trst tarifi državnih železnic, voznina za Trst-Sv. Andrej, Trst-Pristanišče, Divača, Celovec, Ljubno in Beljak je povse jednaka, samo Ljubljana je izvzeta, ter ne more starih tarifnih nejednakosti ne le odpraviti, temveč mora tudi trpeti nove nejednakosti, ki jo zeló občutno oškodujejo.

Podpisanci dovoljujejo si našteti te nejednakosti v vzgledih in dozdanjih tarifov in navesti zdanje tarife državnih železnic od Vižmarij do Trsta, katerim se primerjajo tarifi južne železnice in narobe, v kolikor različna razredba dovoljuje to prispodobo:

149 kilometrov od Vižmarij v Trst in narobe
državna železnica:

Brzovozno blago normalno: 250 kr., znižano: 92·5 kr.; komadov razred; I. 92·5 kr., II. 79 kr.; A. 57 kr., B. 45 kr., C. 30·5 kr.; posebni tarifi: I. 41 kr., II. 32·2 kr.; Izimni tarif I. 27 kr.

148 kilometrov od Ljubljane v Trst in narobe, južna železnica:

Brzovozno blago normalno: 292 kr.; znižano: 156 kr.; serija: I. 140 kr., II. 103 kr., III. 70 kr., IV. 62 kr., V. 52 kr., XIII. 30 kr., X. 52 kr., VII. 44 kr., XIII. 30 kr.

Prispodobe voznine za posebno blago naj dopolnijo to prispodobljanje.

Za rezani in okrogli les

plačalo se je do zdaj na južni železnici od Ljubljane do Trsta 48 gold. od vagona, odkar je otvorjena železnica čez Hrpelje, znižan je tarif na 40 gld. od vagona, dočim se plača po državni železnici od Vižmarij do Trsta: za vagon rezanega lesa 32 gld. 20 kr.; za vagon lesa v čokih ali panjih 27 gld. 40 kr.

Kamenje vsake vrste:

Kamenje po južni železnici od Trsta do Ljubljane za vagon 30 gold.

Kamenje po državni železnici od Trsta do Vižmarij za vagon 23 gold. 20 kr.

(Dalje prihodnjič.)

Poučne stvari.

Andrej Einspieler.

Po svoji obljubi v zadnjem listu „Novic“ podajamo tukaj nekaj govorov, iz katerih je posnemati blagi značaj in delovanje pokojnega prvaka slovenskega v Korotanu, ki je bil ravno pretekli teden v hladno zemljo položen.

Zlatomašnik Einspieler sam govoril je pri slavnosti tako-le:

„Predragi mi rojaki slovenski! Zbrali ste se danes od vseh strani slovenske zemlje v starodavnem Korotanu, v moji rojstni vasi, da ste priča moji zlati maši; bodi Vam vsem zato iskrena zahvala! Vesel sem, ko vidim, kako me obdaja od vseh strani moj ljubljeni narod, za katerega je bílo moje srce, za katerega so delale moje roke; a preden se ločim, rad bi Vam še nekaj omenil, kar mi je na srci: Ravno danes je 50 let, kar sem tam-le v cerkvi ko mladeneč pel svojo novo mašo: danes pa opravljam kot siv starček svojo zlato mašo. Moji stariši — telesni in duhovni — oba cavmarja, in ena teta, vsi so uže tam v večnosti! Koliko mojih tovarišev in tovarišic, s katerimi smo ravno tu-le igrali, skakali in se po otroško veselili, koliko jih uže trohni v zemlji; mene pa je Bog še ohranil pri življenji! — Duhovnikov je v naši škofiji blizo 400, med vsemi pa le 15 zlatomašnikov, in med temi zlatomašniki biti, imam tudi jaz veliko srečo! Zatorej je danes moja prva dolžnost, da se iz celega srca zahvalim Bogu, ki mi je dal tako dolgo življenje in mi v tem dolgem življenji skazoval toliko milosti in dobrot! Čast in hvala bodi Bogu Očetu, Sinu in sv. Duhu, sedaj in na večne čase!

Zahvalo sem pa dolžan tudi Vam, preljubi, visokočastiti moji bratje in sestre v Jezusu Kristusu! Misliim, da kar Sveče stojijo, še ni bilo toliko ljudi in iz tako raznih in daljnih krajev, kakor danes pri moji zlati maši. To je zame največje veselje, pa tudi moja največja čast pred celim svetom. Zatorej sprejmite vsi mojo najtoplejšo zahvalo, ki jo Vam izrekam iz celega srca!

Slomšek, saj ga poznate, tega prvega slovenskega škofa, saj gotovo prebirate njegove zlate spise: ta škof je rekel v enem svojih zadnjih govorov: „Pustite Slovencem dve reči, ki ste jim ljubi in dragi, kakor svitle oči: vero katoliško in besedo materino! To Vam danes tudi jaz priporočim: „Slovenci, bodite verni, ostanite zvesti katoliški cerkvi, rimskemu papežu, naj pride karkoli drago. Vera je podlaga sreče za vsacega človeka, pa tudi za vsak narod; narod brez vere ne more biti stalno srečen.“

Slovenci, ako ste verni, bote zvesti svojemu cesariu, ako ste verni, bote dobri gospodarji, gospodinje, zvesti posli, hlapci in dekle, poslušni otroci — blagoslov bo Vas verne spremljal na vseh Vaših potih.

Slovenci, ostanite pa tudi zvesti besedi materini, slovenskemu jeziku; ostanite Slovenci, zvesti Slovenci do smrti; naj nas nasprotniki psujejo, naj nas ometavajo z blatom ali napadajo s kamenjem — vse zastonj, mi smo in ostanemo Slovenci!

Tema dvema svetinjama ostanite Slovenci zvesti: veri katoliški in besedi materini!

Za vero katoliško in materni jezik sem jaz delal in trpel celo svoje življenje; zato sicer ne zaslužim nobene hvale in zahvale, to je bila moja, to je vsacega Slovenca sveta dolžnost. In zato obljubim Vam tukaj vpričo Boga, ki sliši moje besede, zato hočem delati neumoren do smrti. „Toda — pri teh besedah premagajo solze zlatomašnika. „Toda, dragi moji, jaz sem sam sam, sam... zato Vas prosim v imenu Boga pravičnega, pomagajte mi tudi Vi, vsak po svoje, in naše skupno združeno delo bo Bog blagoslovil, da slednjič zmaga pravična stvar. Slovenci, bodite edini, še enkrat, bodite edini!

In še nekaj. Predragi! Kmalu: prej ali pozneje bote slišali: „Einspielerja so pokopali“, oj, prosim Vas, ko to slišite, tedaj na-me nikar ne pozabite, tedaj za-me molite in obljubim Vam, da tudi jaz, ako pridem po božjem usmiljenji v nebesa, ne pozabim v nebesih Vas, ne pozabim nad vse mi dragega naroda slovenskega!“

(Dalje prihodnjič.)

Iz deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

Zadnjo soboto zboroval je deželni zbor kranjski v dnevni in večerni seji, v ponedeljek pa je imel svojo konečno sejo.

Dnevni red sobotnih dveh sej bil je sam na sebi jako obširen in zanimiv, tako, da je zborovanje trajalo do polunoči.

Dnevni red bil je obširen in so se razun točke 14., ki se je prenesla na ponedeljsko sejo, rešile vse.

Koj začetkom naznanil je deželnega zbora predsednik, P. Grasselli, glavarjev namestnik, telegram deželnega glavarja Koroške, kateri bistveno potrjuje one besede deželnega predsednika Koroške, barona Schmidt-Zabierov-a o prisilni delavnici kranjski, katere je objavila graška „Tagespost“ in o kateri govori v prejšnji seji izročena interpelacija dr. Poklukarja, ki se glasi tako:

V današnji seji deželnega zbora kranjskega vprašali so narodni poslanci deželnega glavarja gledé trditev deželnega predsednika Koroškega o prisilni delavnici ljubljanski:

Graška „Tagespost“ z dne 18. januarija t. l., štev. 18, objavlja brzojavno poročilo iz koroškega deželnega zbora, po katerem se je vladni zastopnik, gosp. deželni predsednik baron Schmidt-Zabierow o priliki debate o napravi prisilne delavnice za Koroško jako nepovoljno izražal o prisilni delavnici ljubljanski. Če je poročilo tega lista istinito, dejal je koroški deželni predsednik, „dass er eine Besserung der im Laibacher Zwangsarbeitshause untergebrachten Kärntnischen Zwänglinge deshalb nicht erwarte, weil das in dieser slavisirten Anstalt herrschende Idiom hiezu nicht geeignet sei“. Ta izjava vladnega zastopnika prouzročila je še druge napade na naš deželni zavod od strani koroških deželnih poslancev, češ, da se v ljubljanski prisilni delavnici žali jednakopravnost ter koroški prisiljenci celó v veronauku poučujejo ne v svojem materinem nemškem, temveč v njim nerazumljivem zopernem slovenskem jeziku.

Ne dá se zanikati, da je tako predbacivanje toliko pomenljivo, da je po vsem nemogoče prezirati ga. Če je vest „Tagespost-e“ resnična, ter če se je v deželnem zastopu sosedne nam Koroške v istini tako bilo govorilo o ljubljanski prisilni delavnici, potem je to obtožnica za vodstvo tega deželnega zavoda ob jednem pa hud napad na kranjski deželni odbor in njegovega poročevalca o zadevah naše prisilne delavnice, kakor tudi na ves deželni zastop. A kaj še le tedaj, če takih natolcevanj ni bil izustil kak posamezen poslanec, slabo poučen o dotičnem predmetu, temveč če so se čula z merodajnega mesta, z vladnega sedeža, tam, kjer vladni zastopnik državni ugled reprezentuje in vladne nazore zagovarja!

Brzojavno poročilo graškega lista je torej po vsej pravici razburilo podpisane deželne poslance. Vsem deželnim poslancem vojvodine kranjske ne gledé na narodnost in politično stranko, mora biti po vsem znano, da se v ljubljanski prisilni delavnici strogo varuje jezikovna jednakopravnost nasproti nemškim in italijanskim prisiljencem. Vodstvo tega zavoda, ter deželni odbor in njegov referent gospod Deschmann skrbno gledajo na to, da se pouk vrši v dotičnem materinem jeziku, ter da se v istem jeziku tudi beseda božja oznanuje prisiljencem nemške narodnosti. — Kak povod je tedaj naš deželni zavod dal koroškemu deželnemu predsedniku, da ga grdi v javni seji, da mu odreka zmožnosti poboljšati izročene mu varovance, da s takim neutemeljenim napadom vojvodino kranjsko materijalno oškoduje in zastopu njenemu nestrpnost predbaciva nasproti tujim prisiljencem?!

Upirajoč se toraj na ta razlog in nagib, stavljajo podpisani sledečo interpelacijo do gospoda deželnega glavarja:

a) Ali mu je znano brzojavno poročilo graške „Tagespost“ o izjavi koroškega deželnega predsednika zastran prisilne delavnice ljubljanske;

b) kaj namerava ukreniti, da se izvé avtentičen tekst te izjave, oziroma, da se zavrnejo neosnovana natolcevanja na dobro ime tega deželnega zavoda?

(Sledé podpisi.)

Ko je bil naznanjen po predsedniku zbornice odgovor s Koroške, oglasil se je k besedi takoj dr. Poklukar ter je utemelil ter stavil predlog v tej zadevi s temi besedami:

Gospoda moja, tukaj stojimo pred slučajem, kateri se menda do sedaj še nikdar nikjer ni pripetil (tako je). Potrdilo se je, da je istinito, kar smo čitali v nemških, nam nasprotnih listih. Potrdilo se je, da prvi državni uradnik sosedne nam dežele hujska (res je!) na narodnost slovensko in da svoje izjave opira na „Hörensagen“, kar je gotovo za takega dostojanstvenika največjega obžalovanja vredno. (Dobro, dobro!) Gospoda moja! vsi mi bodete pritrdili in izrekoma sem pooblaščen od svojih gospodov somišljenikov predlagati, naj deželni odbor skrbi, da se bode gosp. deželni predsednik koroški o tej stvari nadrobno poučil in skrbi potom ministerstva, da bode v prihodnje nekoliko bolj varno izraževal izjave, katere so pripravne, nemir sejati med narodnosti dežele naše. (Živahni dobro-klici!)

Potem oglasi se poslanec Deschmann in skuša umivati deželnega predsednika Koroške, češ, da je lahko mogel misliti, da je kaj slovenskega v prisilni delavnici, ker se je svoj čas vpeljal v deželne zavode slovenski uradni jezik.

Na to odgovori mu dr. Poklukar tako:

Gospôda! jaz zeló obžalujem, da se je gosp. Deschmann danes sam s seboj skregal. (Dobro, dobro! — Smeh.) Kdor ga je poslušal v zadnji seji, ko je naraven kakor je, brez vsakega pripravljanja potrdil, da je v prisilni delalnici vse nemško, da se niti beseda ne vsiluje nemškim prisiljencem, bi mislil, ako ga je danes poslušal: „to vendar ni res“. Gosp. deželnega predsednika, ki je grozovito lahkomišljeno govoril o naših razmerah „vom Hörensagen“, hoče pod svoje krilo spraviti in braniti. Gospôda, mi nimamo braniti narodnosti, ampak zavod in njegovo veljavo pri vnanjih deželah in čudim se, da gospod poročevalec Deschmann svoje stališče iz zadnje seje presukava in pravi, stvar je rešena.

Danes se nam je potrdilo, pa je tako, kot so časniki pisali in s tem ta stvar ni rešena. (Dobro! dobro!) Moj predlog meri na to, da se primerno reši, in vsak, kdor zastopa v tem zboru zavod dežele, mu zamore pritrditi.

Dalje reševale so se temeljito druge točke dnevnega reda, malo pred 3. uro pretrgala se je seja ter se zvečer nadaljevala od 6. do 12. ure.

Najburnejša postala je razprava pri poročilu o prošnji mesta Kranjskega in 37 druzih najpoglavitnejših občin gorenjskih, da se zopet ustanovi gimnazija Kranjska, in pa o zopetni zgradbi deželnega gledališča v Ljubljani.

O obeh točkah poročal je dr. Poklukar: Pri prvi točki utemeljeval je v obširnem, mnogostransko odobravanem govoru potrebo one gimnazije in pa to, da bi bilo napačno, vse učne zavode kopičiti v Ljubljani (govor prijavimo prilično). — Ta predlog podpiral je prav krepko poslanec Klun, rekoč, da je bil razpust gimnazije velika zmota ter je izrekel nado, da bode „duševni velikan“ minister Gautsch to zmoto sprevidel in popravil.

Govoril je dalje baron Schwegel; svoj govor počenši s tem, da nikakor ni nasprotnik kranjske gimnazije, pozneje pa je ta zavod vendar-le imenoval „Strafgimnasium“ za Gorenjce in za učitelje, in je konečno tudi glasoval z vsemi svojimi pristaši proti predlogom upravnega odseka, ki se glasé:

1. Deželni zbor prizna potrebo kranjske gimnazije;

2. deželnemu odboru se naroča, storiti še dalje vse korake, da se ta gimnazija zopet oživi.

Baronu Schwegel-u odgovarjal je poslanec Detela temeljito in krepko.

Konečno govoril je še Deschmann, kakor naravno proti predlogu, v resnici pa o vsem drugem, „o blagih Kočevcih“ itd., le o kranjski gimnaziji ne.

Konečni odgovor poročevalcev zoper ugovore barona Schwegel-a in pa Deschmanna bili so stvarni in deloma zeló ojstri.

Predlog odborov sprejela je večina deželnega zbora, gospodje, ki se imenujejo liberalce in omikance, obsedeli so.

Prav tako živahna je bila razpravu o predlogu gledé zgradbe pogorelega gledališča.

Pri tej razpravi bila sta si v nasprotji predlog odsekov, ki je meril na to:

da zgradbo novega gledališča v rokah obdrži deželni zbor sam,

da v ta namen obrne prav oni del premoženja gledališkega zaklada, kateri je bil do sedaj v gledališkem poslopji,

in kar je poglavitno, da se za vselej od deželnega gledališča ločijo zasebne lože.

Predlog barona Schwegel-a meril je na to, da se vse gledališko poslopje s staviščem vred izroči posestnikom lož oziroma s posebnim društvom, katero bi se ustanovilo v namen zgradbe gledališča.

Po ojstri in primeroma dolgi razpravi sprejel se je predlog finančnega odseka.

Obširna, toda večinoma malo pomenljiva bila je razprava pri deželnem proračunu. Tukaj se je zopet Deschmann odlikoval zmedenimi govori o ubogi zanemarjeni nemški kočevski deželi. Sploh opazujemo, da g. Deschmann novejši čas ne more uže skoraj stavka izgovoriti, da bi ne imenoval ali „ubogih“ ali pa „plemenitih“ ali pa „bogatih“ Kočevcev.

V zadnji seji, minuli ponedeljek, odgovoril je pred vsem gospod deželni predsednik baron Winkler na obe interpelaciji, zadevajoče volitev kočevsko. Odgovor je v obče potrdil vse nerede pri in po volitvi kočevski, kakor so bile navedene v interpelaciji. — Odgovor do besede prijavimo prihodnjič,

Ta seja trajala je do $^3/_4$9. ure zvečer (pričeta zjutraj ob 9. uri s pretrganjem ene ure od 2—3). Zadnja točka dnevnega reda bile ste cestna postava in pa ona o uvrstitvi deželnih cest. Sprejele ste se obe postavi bistveno nespremenjeni. Ugovarjalo se je proti njima deloma od poslanca Krsnika z druzega stališča pa od Deschmanna.

Koncem seje zahvalil se je deželni glavar grof Thurn deželnemu predsedniku in deželnemu zboru. — Enako zahvalil se je gospod deželni predsednik s stališča vlade deželnemu zboru za skazano udanost proti cesarju in za sklenenje postave. — Dr. Poklukar pa se je zahvalil imenom deželnega zbora gosp. deželnemu predsedniku in glavarju.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

75.

Kakao in čokolada.

(Dalje.)

Kakao je treba zmljeti v fino moko, ter jo s primesinami uobličiti v čokolado. Koj bodemo zvedeli, da je v kakaovem zrnju vrlo mnogo masti, to je olja, ki se pri navadni toplini ne raztopí. Kedar se kakao med železnimi valjci melje, tedaj se celo narodje ugreje do 40° C., in pri tem se kakaova mast raztopi, spustí se po moki, in naredí se gnjetivo testo, katero se po volji uobličiti dade. Kedar se uobličeno testo ohladí, tedaj se strdi in obdrží svojo obliko. No, za prirejanje čokolade ne jemljó nikdar sam kakao, temveč mešajo vánj slador, vanilijo, cimet, in ta zmes prihaja v trgovino z imenom čokolada. Če v kakao ne primešavajo nič drugega razen sladorja, tedaj nazivajo tako čokolado zdravstveno čokolado. V nekatero čokolado pomešavajo raznih zdravil, da jih bolniki raje in laglje pijó, in tako čokolado nazivajo medicinsko. V želodečno čokolado pomešajo bikarbone sode. Za ljudi slabega želodca so začeli v novejšem času prirejati čokolado brez masti ali olja. V ta namen stiskajo ugret in zdrobljen kakao toliko časa, da mu večino masti iztisnejo.

Kolike je vrednosti in cene kakao, moremo najbolje spoznati po njegovih sestavinah. Najznamenitejša sestavina kakaovega zrnja je Theobromin. Tvar ta se v sestavu svojem zeló malo razlikuje od Coffeina, ali Theina, ali v delovanju jima je povsem slična. Čist Theobromin v veči množini deluje kot strup, prav tako Coffein, dočim v mali množini, kakor ga v čokoladi pijemo, deluje vrlo ugodno na človeške živce, ter oživljuje in razbistruje. V zrnju ga je nekaj čez en postotek. Druga važna sestavina je kakaova mast. V zrnu je te masti 45—49 postotkov. Slišali smo, da navadno ostane v čokoladi. Izločena kakaova mast prihaja jako pogosto v trgovino, ter se upotrebljuje v medicini. Da je čokolada ne samo oživljajoča pijača, temveč tudi dobra hrana, to je zato, ker je v kakaovem zrnju mnogo beljakovine in škroba. V sto delih kakaove moke je 13 do 18 delov beljakovine in 14 do 18 delov škroba. Tudi v kavi in v čaju je znamenita množina beljakovine, ali ta beljakovina ne prihaja v vodo, in zato nima niti kava niti čaj redilnosti.

(Konec prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Deželni zbor kranjski sklenil je svoje zborovanje minuli ponedeljek po dvamesečnem zborovanji. Zbor rešil je dolgo vrsto važnih in za deželno gospodarstvo pomenljivih predlogov, o katerih hočemo prilično spregovoriti obširnejše.

— **V deželno deputacijo**, katera ima cesarju izreči čestitanje dežele kranjske k 40letnici vladanja Njegovega in pa prošnjo, da doideta k slovesnemu otvorjenju deželnega muzeja v Ljubljani cesarjevič Rudolf in cesaričina Stefanija, izvolil je deželni zbor deželnega glavarja grofa Thurna, dr. Poklukarja in barona Schwegel-a.

— **Osepnice v Ljubljani** postale so tako hude, da so se minulo soboto zaprle vse javne šole v Ljubljani. Več oseb je umrlo, obolevalo pa jih je po 10 do 20 na dan. Največje število obolelih spada na one dni po razglašenji bolezni kot epidemične, ker se je do onega dne mnogo za kozami obolelih prikrivalo.

— **Gospod deželni predsednik baron Winkler** daroval je za uboge ljubljanske in druge dobrodejne namene **500 gold.**, namesto da bi bil priredil v svojem stanovanji navaden preddustni ples.

— **Vreme.** Minuli ponedeljek nastalo je po hudem mrazu (imeli sme do 15° mraza) zopet gorko vreme. Sneg se je tajal, da je voda s streh tekala v potokih.

— **Kmetijsko potovalno predavanje v Mengšu** ima tajnik c. kr. kmetijske družbe gospod Gustav Pirc v nedeljo 29. t. m. popoludne po cerkvenem opravilu.

— **Z Gorice** dohaja nam od tamošnjega deželnega odbora sledeči poziv:

Na pomoč!

Po dolgi vrsti slabih letin je letošnja dolgotrajna suša potisnila obilno polovico prebivalcev naše dežele v strašno revščino.

Siromakom, kateri se ne morejo odtrgati od domače zemlje, ker jo preveč ljubijo, nego bi se dali po zapeljivih nadah izvabiti unstran morja, preti v sedanji hudi zimi bleda lakota z vsemi njenimi groznimi nasledki, ki dosezajo svoj vrhunec v strašni, človeški um blodeči pelagri.

Zato kličemo v prvi vrsti na pomoč naše rojake, kterim je mila osoda privoščila boljše razmere. A naši

skromni domači viri bi se žalibog prekmalo posušili, ako bi hoteli samo iz njih zajemati v olajšanje ogromne reve.

Da je državni zbor tako blagohotno sprejel klic po državni pomoči in da so se celo visokodušni možje v Spodnjeavstrijskem deželnem zboru potegnili za naše nesrečne deželane, to nam daje zanesljivo poroštvo, da smemo računiti tudi na blago sočutje sodržavljanov po drugih deželah našega cesarstva.

Zato se obračamo z nujno prošnjo do vseh človekoljubov naj nam blagovolé poslati milodarov, da bomo mogli pomagati povsod, koder sila najhuje pritiska.

Preverjeni smo, da nismo zastonj na pomoč klicali javne uže mnogokrat preskušene radodarnosti; zato se uže zdaj iskreno zahvaljujemo vsem blagim dobrotnikom, tudi v imenu nesrečnih naših siromakov.

V Gorici 15. decembra 1887.

Coronini, deželni glavar.

(Sledijo podpisi več druzih poslancev.)

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Danes prične se zborovanje državnega zbora in v prihodnjem listu poročati imeli bodemo priliko o tem, kar se je godilo pri otvorjenji državnega zbora. — O tem pa, kar bi v obče desnica državnega zbora bržčas znala sprožiti gledé šolstva, pa nekako senco prihodnjih korakov kažeta dva, v češkem in v gališkem deželnem zboru oglašena predloga, katera merita nato, da naj se državni šolski zakon prenaredi v smislu člena XI. državnih temeljnih zakonov tako, da določuje v resnici samo vodila in načela uredjenja šolstva, vse drugo pa prepušča se deželnim zborom. — Ako bi se dosegel tak državni šolski zakon, potem bi se gotovo tudi izvršilna oblast naučnega ministerstva omejila tako, da bi ne smel več brez pritrditve deželnega avtonomnega oblastva razpustiti javne šolske zavode.

Vojni minister grof Bilandt obolel je in so zdravniki pri bolezni vmes segli z operacijo.

Ogerska. V ogerskem državnem zboru obrnil se je poslanec Fenyvessy izmed stranke, katera se imenuje zmerna opozicija pod vodstvom grofa Apony-a v dolgem za mišljenje nekaterih ogerskih političnih krogov značljivim govorom, v katerem naravnost zahteva od ministerskega predsednika Tisza, da naj se utika v naše, to stranske zadeve, ker nekateri češki časniki brez prikrivanja delajo na razširjenje avtonomije, po kateri naj bi se sedanji dualizem prevstrojil v trializem. Govornik je konečno trdil do besede: Ako bi danes na mestu Tiszovem sedel grof Andrassy, vložil bi v Avstriji svoj veto zoper vse panslavistično trialistično prizadevanje. —

Na to vprašanje odgovoril je Tisza dne 19. t. m. rekoč: Vprašanje vtikanja v zadeve druge države je zelo kočljivo in zato se je ne le poslancu, ampak še bolj ministru v takih zadevah izrekati z veliko previdnostjo. Ako češki listi zagovarjajo trializem, storiti bi mogli prav tisto tudi hrvatski listi, in ako bi se potem hotela avstrijska vlada utikati iz tega povoda v naše zadeve, kaj bi k temu rekel poslanec, ki danes mene vpraša. Jaz kot minister bi takega vtikanja v naše zadeve nikakor ne trpel. — Vse kaj druzega bi bilo, ko bi se kaj tacega hotelo sprejeti v ustavo, kakor je to bilo za čas grofa Andrassy-a. —

To je govorjeno jasno: v pisavo časnikov se Tisza ne misli vtikati, pač pa pri vprašanji premembe naše ustave. — No, morebiti se kmalu ponudi prilika, da ogerskim državnikom vrnemo prav z njihovimi besedami.

Bolgarska. — Po novejših poročilih odložil je knez Ferdinand in mati njegova potovanje v Fllipopel, in to po poročilih s Sofije zarad tega, ker je treba knezove dvorske železniške vagone nekaj popraviti — bolj verjetno pa je, da zato, ker so nastali v Filipoplu nemiri. Ni še na drobno znano, kako in kaj, pa, ako si res zarad nemirov knez ne upa v Izhodno Rumelijo, videti je, da se je vendar našel drugi „Nabokov," kateri bi bil z večjem vspehom poskusil vstreči gorki želji Ruske, da tam z novega vvede ruski vpliv.

Francoska. — Minister unanjih zadev sprejel je poslanika Laške. Kaže se da je dogodba s Florenca dognana. Laški pretor (sodnik) Tosini bode premeščen in zapuščina Husseinova vredila se bode v smislu Laško-Tuneške konvencije.

Telegram „Novicam".

Z Dunaja 25. januarija ob 1. uri 50 minut popoludne.

Državni poslanci došli skoraj vsi, tudi Greuter. Vladini predlogi: Trgovinska pogodba z Laško in Nemško, sklicevanje reservistov k vajam, o družbah dijakov, polajšavah pristojbinskih pri jubilejskih ustanovah, advokatni tarifi. Derschatta interpelira zarad ostravskemu premogu znižane voznine. Vsled tožbe poslanca Gregorca zahteva deželna sodnija ljubljanska dovoljenja zarad žaljenja časti postopati proti slovenskim poslancem: Ferjančič, Hren, Klun, Nabergoj, Pfeifer, Poklukar, Šuklje, Tonkli. Desnica miluje tožnika. Lichtenstein in Rapp predložila sta načrt avtonomnoverskega zakona ljudske šole. Taaffe odgovoril je vrsto interpelacij, tudi Poklukarjevo gledé požara in železnice kamniške, rekši, da po novejši ponudbi konsorcija bode pri veči njegovi voljnosti železnica kmalu gotova.

Zitna cena

v Ljubljani 21. jannarija 1888.

Hektoliter: pšenice domače 5 gold. 85 kr. — banaške 6 gold. 20 kr. — turšice 5 gold. 36 kr. — soršice 6 gold. — kr. — rži 4 gold. 6 kr. — ječmena 3 gold. 41 kr. — prosa 3 gold. 74 kr. — ajde 4 gold. 22 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 67 kr. 100 kilogramov.

Odgovorni vrednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.